

EUROPOS PARLAMENTAS

2014 - 2019

Teisės reikalų komitetas

2014/2256(INI)

15.1.2015

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo įgyvendinimo (2014/2256(INI))

Teisės reikalų komitetas

Pranešėja: Julia Reda

PR_INI

TURINYS

	Psl.
PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS	3
AIŠKINAMOJI DALIS.....	8

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo įgyvendinimo (2014/2256(INI))

Europos Parlamentas,

- atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 4, 26, 34, 114 ir 118 straipsnius,
- atsižvelgdamas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11, 13, 14, 16, 17 ir 52 straipsnius,
- atsižvelgdamas į 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo¹,
- atsižvelgdamas į Berno konvenciją dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos,
- atsižvelgdamas į Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) 1996 m. gruodžio 20 d. autorių teisių sutartį,
- atsižvelgdamas į PINO 1996 m. gruodžio 20 d. atlikimų ir fonogramų sutartį,
- atsižvelgdamas į PINO sutartį dėl audiovizualinių kūrinių atlikimo apsaugos, priimtą 2012 m. birželio 24 d. Pekine vykusioje PINO diplomatinėje konferencijoje audiovizualinių kūrinių apsaugos klausimais,
- atsižvelgdamas į 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/26/ES dėl kolektyvinio autorių teisių ir gretutinių teisių administravimo ir daugiateritorių licencijų naudoti muzikos kūrinius internete teikimo vidaus rinkoje²,
- atsižvelgdamas į 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2013/37/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/98/EB dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo³,
- atsižvelgdamas į 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2012/28/ES dėl tam tikro leistino nenustatytų autorių teisių kūrinių naudojimo⁴,
- atsižvelgdamas į 2011 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/77/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2006/116/EB dėl autorių ir tam tikrų

¹ OL L 167, 2001 6 22, p. 10.

² OL L 84, 2014 3 20, p. 72.

³ OL L 175, 2013 6 27, p. 1.

⁴ OL L 299, 2012 10 27, p. 5.

- gretutinių teisių apsaugos terminų¹,
- atsižvelgdamas į 1993 m. rugsėjo 27 d. Tarybos direktyvą 93/83/EEB dėl tam tikrų autorių teisių ir gretutinių teisių taisyklių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, koordinavimo²,
 - atsižvelgdamas į 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyvą 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje³,
 - atsižvelgdamas į 2014 m. vasario 27 d. rezoliuciją dėl mokesčių už kopijavimą asmeniniam naudojimui⁴,
 - atsižvelgdamas į 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliuciją dėl Europos kultūros ir kūrybos sektorių rėmimo siekiant ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo⁵,
 - atsižvelgdamas į viešas konsultacijas ES autorių teisių peržiūros klausimu, kurias Komisija rengė nuo 2013 m. gruodžio 5 d. iki 2014 m. kovo 5 d.,
 - atsižvelgdamas į Komisijos žaliąją knygą „Autorių teisės žinių ekonomikoje“ (COM(2008) 0466),
 - atsižvelgdamas į Komisijos komunikatą „Intelektinės nuosavybės teisių bendroji rinka. Kūrybingumo ir naujovių skatinimas ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir aukščiausios kokybės produktams ir paslaugoms Europoje teikti“ (COM(2011) 0287),
 - atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnį,
 - atsižvelgdamas į Teisės reikalų komiteto pranešimą ir į Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos komiteto, Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto bei Kultūros ir švietimo komiteto nuomones (A8-0000/2015),
- A. kadangi Europos Sąjungos teisės aktų sistema autorių ir gretutinių teisių srityje – svarbiausia norint skatinti kūrybiškumą ir inovatyvumą bei užtikrinti prieigą prie žinių ir informacijos;
- B. kadangi Direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo tikslas buvo suderinti teisės aktus dėl autorių ir gretutinių teisių atsižvelgiant į technologijų pokyčius;
- C. kadangi Pagrindinių teisių chartijos nuostatomis saugoma saviraiškos laisvė, menų ir mokslo laisvė, teisė į mokslą ir laisvė užsiimti verslu;

¹ OL L 265, 2011 10 11, p. 1.

² OL L 248, 1993 10 6, p. 15.

³ OL L 346, 1992 11 27, p. 61.

⁴ Priimti tekstai, P7_TA(2014)0179.

⁵ Priimti tekstai, P7_TA(2013)0368.

- D. kadangi Pagrindinių teisių chartijos 17 straipsniu įtvirtinta teisė į nuosavybę ir skiriama turto apsauga (1 dalis) ir intelektinės nuosavybės apsauga (2 dalis);
- E. kadangi sprendimai dėl techninių standartų gali stipriai paveikti žmogaus teises, įskaitant saviraiškos laisvę, teisę į asmens duomenų apsaugą ir vartotojo saugumą, ir galimybę pasiekti turinį¹;
1. teigiamai vertina Komisijos iniciatyvą surengti konsultacijas autorių teisių klausimu, kurios labai sudomino pilietinę visuomenę: sulaukta per 9 500 atsiliepimų, o 58,7 proc. jų buvo pateikti galutinių naudotojų²;
 2. su susirūpinimu pažymi, kad labai daug atsakiusiųjų galutinių naudotojų pranešė patiriantys problemų mėgindami gauti interneto paslaugas visose valstybėse narėse, ypač kai teritoriniams apribojimams įgyvendinti naudojamos technologinės apsaugos priemonės;

Išimtinės teisės

3. pripažįsta, kad turi būti užtikrinta teisinė autorių ir atlikėjų kūrybinio ir meninio darbo apsauga; pripažįsta, kad svarbų vaidmenį pateikiant kūrinius į rinką atlieka prodiuseriai ir leidėjai ir kad visų kategorijų teisių turėtojams būtina užtikrinti tinkamą atlyginimą; ragina tobulinti autorių ir atlikėjų sutartinę padėtį teisių turėtojų ir tarpininkų atžvilgiu;
4. atsizvelgdamas į Komisijos tikslą gerinti reglamentavimą mano, kad galėtų būti pradėta taikyti bendra Europos Sąjungos autorių teisių samprata remiantis SESV 118 straipsniu, kuria būtų tiesiogiai ir vienodai vadovaujamosi visoje ES – tai būtų teisinė priemonė nepakankamo suderinimo problemai, su kuria susiduriama taikant Direktyvą 2001/29/EB, spręsti;
5. rekomenduoja ES teisėkūros institucijoms dar labiau riboti daugkartinio naudojimosi viešojo sektoriaus informacija kliūtis netaikant autoriaus teisių apsaugos nuostatų viešojo sektoriaus kūriniams – tai būtų dalis politinio, teisinio ir administracinio proceso;
6. ragina Komisiją apsaugoti viešai prieinamus kūrinius, kuriems, kaip tokiems, autorių teisių apsauga netaikoma ir kuriuos turėtų būti įmanoma pakartotinai naudoti nesusiduriant su techninėmis ar sutartinėmis kliūtimis; taip pat ragina Komisiją pripažinti teisių turėtojo teisę savanoriškai perleisti savo teises ir dedikuoti savo kūrinius viešajai sričiai;
7. ragina Komisiją suderinti autorių teisių apsaugos terminą nustatant trukmę, kuri neviršytų Berno konvencijoje nustatytų dabartinių tarptautinių standartų;

Išimtys ir apribojimai

¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto 2014 m. gruodžio 16 d. nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto politika ir valdymas. Europos vaidmuo formuojant būsimą interneto valdymą“.

² Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų (MARKT) GD parengta atsiliepimų į viešas konsultacijas ES autorių teisių peržiūros klausimu ataskaita, 2014 m. liepos mėn., p. 5.

8. ragina ES teisėkūros institucijas toliau tvirtai siekti Direktyvoje 2001/29/EB nustatyto tikslo užtikrinti teisingą skirtingų kategorijų teisių į saugomą medžiagą turėtojų ir jos naudotojų, taip pat skirtingų kategorijų teisių turėtojų padėties pusiausvyrą;
9. pažymi, kad, kaip ir realiame pasaulyje, skaitmeninėje aplinkoje išimtimis ir apribojimais turėtų būti naudojamosi vengiant nevienodo požiūrio;
10. su susirūpinimu žvelgia į didėjančius valstybių narių tarpusavio skirtumus įgyvendinant išimtis: tai lemia teisinį neapibrėžtumą ir, turint galvoje tai, kad tarpvalstybinė veikla plečiasi, tiesiogiai neigiamai veikia bendrosios skaitmeninės rinkos veikimą;
11. ragina Komisiją imtis veiksmų, kad visos išimtys ir apribojimai, pateikti Direktyvoje 2001/29/EB, taptų privalomi – taip kultūros įvairovė vidaus rinkoje taptų visiems prieinama nepaisant sienų ir būtų užtikrintas didesnis teisinis tikrumas;
12. su susidomėjimu atkreipia dėmesį į naujus kūrinių naudojimo skaitmeniniuose tinkluose būdus, pirmiausia į vadinamąjį transformatyvųjį naudojimą (angl. *transformative use*);
13. ragina taikyti atvirą normą, kuria remiantis būtų numatytas lankstumas aiškinant išimtis ir apribojimus tam tikrais ypatingais atvejais, kurie neprieštarautų įprastiniams kūrinių naudojimo principams ir nekeltų nepagrįstos grėsmės teisėtiems autoriaus ar teisių turėtojų interesams;
14. ragina ES teisėkūros institucijas užtikrinti išimčių ir apribojimų technologinį neutralumą ir suderinamumą su ateities pokyčiais tinkamai atsižvelgiant į žiniasklaidos konvergencijos poveikį; kalbant konkrečiai, mano, kad citatoms taikomos išimties taikymo sritis turėtų aiškiai apimti audiovizualines citatas;
15. pabrėžia, kad galimybė laisvai peršokti iš vieno šaltinio prie kito, pirmajame šaltinyje rasto šaltinio yra fundamentalus veiklos internete pagrindas; ragina ES teisėkūros institucijas aiškiai pažymėti, kad naudojant hipersaitą nuorodai į kūrinių pateikti išimtinės teisės netaikomos, nes tai nėra informacijos pateikimas naujai auditorijai¹;
16. ragina ES teisėkūros institucijas užtikrinti, kad būtų leidžiama naudoti viešose vietose nuolat esančių kūrinių nuotraukas, filmuotą medžiagą ar kitokius jų atvaizdus;
17. pabrėžia, kad karikatūroms, parodijoms ir pastišui išimtis turėtų būti taikoma neatsižvelgiant į tai, koku tikslu parodijuojama;
18. pabrėžia, kad būtina sudaryti galimybes visais tikslais taikyti automatizuotus teksto ir duomenų analitinius metodus (pvz., tekstų ir duomenų gavybą), tačiau turi būti gautas leidimas skaityti kūrinių;
19. ragina taikyti plačią išimtį mokslinių tyrimų ir švietimo tikslais – ji turėtų būti taikoma ne tik švietimo įstaigoms, bet ir bet kokiai švietimo ar mokslinių tyrimų veiklai, įskaitant neformalųjį švietimą;

¹ 2014 m. spalio 21 d. Teisingumo Teismo nutartis byloje C-348/13 *BestWater International GmbH prieš Michael Mebes ir Stefan Potsch* (prašymas priimti prejudicinį sprendimą: *Bundesgerichtshof* – Vokietija).

20. ragina priimti privalomą išimtį, kurią taikant bibliotekos galėtų skolinti visuomenei skaitmeninio formato knygas neatsižvelgiant į vietą, kur jos prieinamos;
21. ragina ES teisėkūros institucijas neleisti valstybėms narėms pradėti taikyti įstatymiškai nustatytų licencijų siekiant kompensuoti teisių turėtojams nuostolius, padarytus veiksmams, kurie tapo galima pritaikius išimtį;
22. ragina priimti suderintus kriterijus, kuriais būtų apibrėžti nuostoliai, teisių turėtojų patirti dėl reprodukcijų, fizinių asmenų pasigamintų asmeniniams naudojimui, ir suderintas skaidrumo priemonės, susijusias su kai kuriose valstybėse taikomu kompensaciniu atlyginimu už tuščias laikmenas¹;
23. pabrėžia, kad technologinės priemonės neturėtų būti kliūtis išimtims ar apribojimams veiksmingai taikyti ir prieigai prie turinio, kuriam netaikoma autorių ar gretutinių teisių apsauga, suteikti;
24. rekomenduoja teisinę apsaugą nuo bet kokio mėginimo apeiti galiojančias technologines priemones užtikrinti atsižvelgiant į tai, ar paskelbtas šaltinio kodas ar sąsajos specifikacija, kad būtų apsaugotas prietaisų, kuriais užtikrinama technologinė apsauga, integralumas ir palengvintas sąveikumas; pirmiausia mano, kad tais atvejais, kai apeiti technologines priemones leidžiama, turi būti prieinamos technologinės galimybės tokiam leistinam apėjimui atlikti;

o

o o

25. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Tarybai ir Komisijai bei valstybių narių parlamentams ir vyriausybėms.

¹ Žr. António Vitorino 2013 m. sausio 31 d. rekomendacijas, parengtas pasibaigus paskutiniajam Komisijos vykdytam taikinimo procesui, susijusiam su atlyginimu už tuščias laikmenas ir reprografiją.

AIŠKINAMOJI DALIS

Direktyva 2001/29/EB (toliau – Informacinės visuomenės direktyva)¹ buvo siekiama suderinti tam tikrus autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje aspektus.

Informacinės visuomenės direktyva apibrėžta būtiniausia autorių teisių apsauga, tačiau nenustatyti visuomenės ir naudotojų interesų apsaugos standartai. Dėl to įgyvendinus Informacinės visuomenės direktyvą nebuvo užtikrintas autorių teisių suderinimas ES mastu, kurio siekė nemažai šalių. Kalbant konkrečiai, tai, kad dauguma autorių teisių išimčių ir apribojimų yra pasirinktini, ir tai, kad autorių ir gretutinių teisių apsaugos taikymo srities nepavyko apriboti taip, kaip nurodyta direktyvoje, lėmė tolesnę valstybių narių nacionalinių teisės aktų dėl autorių teisių fragmentaciją.

Dabar ši fragmentacija dar didesnė todėl, kad neseniai kai kurios valstybės narės ėmė taikyti papildomas gretutines teises, konkrečiai susijusias su naudojimu internete (pvz., 2013 m. ir 2014 m. Vokietija ir Ispanija spaudos leidėjams ėmė taikyti vadinamuosius pagalbinius autorių teisių įstatymus, susijusius su RSS agregatoriais), o, kalbant bendriau, todėl, kad dabartinės ES autorių teisių taisyklės nėra tinkamai pritaikytos augantiems tarpvalstybiniam kultūros mainams, kuriuos skatina internetas.

Gebėjimas suprasti įstatymą – svarbiausias dalykas norint, kad jis būtų priimtas ir teisėtas. Šiuo metu įprasta, kad asmenys, įmonės ir net viešosios įstaigos nesupranta įstatymų dėl autorių teisių, parengtų siekiant įgyvendinti 2001 m. direktyvą. Kalbant konkrečiai, tie, kurie susiranda, transformuoja ir kuria naujus kūrinius būdami ar naudodami išteklius kitoje valstybėje narėje, gali manyti, kad sistema yra našta. Be to, jie susiduria su teisiniu neapibrėžtumu, nes nežino, ar nepažeidžia įstatymo ir ar gali vykdyti savo veiklą arba reikšti savo kūrybiškumą nepatirdami didelių sandorio sąnaudų ar nerizikuodami peržengti to, kas teisėta.² Kadangi Informacinės visuomenės direktyva buvo numatyta keturioms Sąjungos laisvėms³ įgyvendinti, šie neatitikimai kelia ypač didelį susirūpinimą.

Komisija puikiai suvokia ES autorių teisių teisės fragmentacijos ir jos lemiamo nepakankamo skaidrumo problemą – tai atspindi Komisijos ketinimas panaikinti nacionalines kliūtis taikant teisės aktus dėl autorių teisių.⁴ Šiuo požiūriu ypač opi problema yra pasirinktinai išimtinėms teisėms taikomų išimčių ir apribojimų pobūdis. Norint, kad būtų užtikrintas teisinis tikrumas, o naudotojams būtų patogiu, visos Informacinės visuomenės direktyvoje leidžiamos išimtys ir apribojimai turėtų tapti privalomi visose valstybėse narėse. Verta pažymėti, kad visoms

¹ 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (OL L 167, 2001 06 22, p. 10).

² „Tarptautinės autorių teisės. Reglamentavimo, verslo modelių ir naudotojų praktikos nesuderinamumas“ (angl. *Transnational Copyright: Misalignments between Regulation, Business Models and User Practice*), L. Dobusch, S. Quack, 2012 m., *Osgoode CLPE Research Paper No. 13/2012*. Galima gauti adresu <http://ssrn.com/abstract=2116334>.

³ Direktyvos 2001/29/EB 3 konstatuojamoji dalis: „*Siūlomas derinimas padės įgyvendinti keturias vidaus rinkos laisvės ir yra susijęs su pagrindinių teisės, ypač nuosavybės teisės, įskaitant intelektinę nuosavybę, saviraiškos laisvės ir visuomenės intereso principų laikymusi*“.

⁴ Komisijos Pirmininko Jeano-Claude'o Junckerio įgaliojimo laiškas Komisijos nariui G. Oettingeriui: http://ec.europa.eu/commission/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/oettinger_en.pdf.

išimtims ir apribojimams taikomas trijų pakopų testas, pagal kurį leistinas naudojimas apribojamas iki kelių konkrečių atvejų, neprieštaraujančių įprastiniams kūrinio naudojimo principams ir nekeliančių nepagrįstos grėsmės teisėtiems autoriaus ar teisių turėtojo interesams.¹ Taigi, turint galvoje šias aiškinimo taisykles, visas esamas išimtis padarius privalomomis teisių turėtojai nenukentėtų, o autorių teisėmis saugomų kūrinių naudotojai įgytų kur kas daugiau galimybių gauti faktinės naudos iš tarpvalstybiniame kontekste taikomų išimčių ir apribojimų.

Nepakankamas derinimas autorių teisių teisės srityse, kurios aiškiai nepatenka į Informacinės visuomenės direktyvos taikymo sritį, pvz., autorių teisėmis užtikrinamos apsaugos trukmės² klausimu, padarė akivaizdžią neigiamą įtaką teisės aiškumui. Viešosios srities skaičiuotuvas³, sukurtas įgyvendinant skaitmeninės bibliotekos „Europeana“ projektą, atskleidė, kad nustatyti valstybėse narėse taikomą skirtingą autorių teisių apsaugos trukmę nepaprastai sunku: kai kada tam būtina informacijos apie autoriaus mirties aplinkybes arba autoriaus paveldėtojų padėtį autoriaus mirties metu, o ši informacija retai prieinama asmenims ar įstaigoms, mėginančioms nustatyti kūrinio statusą viešojoje srityje. Be to, ES, neseniai pratęsdama būtiniausios tam tikrų kategorijų kūrinių ir medžiagos apsaugos trukmę, nesilaikė aiškių Komisijos užsakytose akademinėse studijose⁴ pateiktų rekomendacijų, kadangi, kaip žinoma, autorių teisių apsaugos trukmės pratęsimas neigiamai paveikia galimybę gauti kūrinį.⁵ Todėl autorių teisių apsaugos trukmė turėtų būti suderinta ir nustatyta remiantis Berno konvencija apibrėžtais būtiniausiais tarptautiniais standartais.

Per savo konsultacijas dėl autorių teisių⁶ Komisija pateikė klausimą dėl galimybės sukurti bendrą Europos autorių teisių sampratą. Kaip rodo nuomonės, pareikštos konsultuojantis, kurias visų pirma pateikė garsiausi akademinės bendruomenės nariai, taip pat kultūros paveldo įstaigų, pvz., bibliotekų, muziejų ir archyvų, atstovai, menininkai ir visuomenės atstovai, Informacinės visuomenės direktyvoje išdėstyti tikslai būtų greičiausiai pasiekti pradėjus taikyti bendrą Europos autorių teisių sampratą. Ši bendra samprata būtų taikoma

¹ Trijų pakopų testas grindžiamas autorių teisėmis taikomais tarptautinės teisės standartais, kurie apibrėžti PINO sutartimis (PINO autorių teisių sutarties 10 straipsniu ir PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 16 straipsniu).

² Direktyvos 2001/29/EB 1 straipsnio 2 dalies d punktas.

³ Galima gauti adresu <http://outofcopyright.eu/>.

⁴ „Autorių ir gretutinių teisių pritaikymas žinių ekonomikai. Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų GD skirtas pranešimas“ (angl. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy, report to the European Commission, DG Internal Market*), Informacinės teisės institutas IVIR, 2006 m. Galima gauti adresu http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf.

⁵ „Kaip dėl autorių teisių nuolat išnyksta kūriniai“ (angl. *How copyright keeps works disappeared*), P. J. Heald, 2013 m., *Illinois Public Law Research Paper No. 13–54*. Galima gauti adresu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2290181; „Kas blogo nutinka kūriniais patekus į viešąją sritį? Empiriniai autorių teisių apsaugos trukmės pratęsimo bandymai“ (angl. *Do bad things happen when works enter the public domain? Empirical Tests of copyright term extension*), Ch. J. Buccafusco, P. J. Heald, 2012 m., *Chicago-Kent College of Law Legal Studies Research Paper No. 2012-04*. Galima gauti adresu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2130008; „Niekada visiems laikams. Kodėl garso įrašų apsaugos trukmės pratęsimas – bloga mintis“ (angl. *Never Forever: Why Extending the Term of Protection for Sound Recordings is a Bad Idea*), N. Helberger, N. Duft, B. Hugenholtz, S. Van Gompel, 2008 m. Galima gauti adresu http://www.ivir.nl/publications/helberger/EIPR_2008_5.pdf.

⁶ Konsultacijos ES autorių teisių peržiūros klausimu, kurias Komisija rengė nuo 2013 m. gruodžio 5 d. iki 2014 m. kovo 5 d. Dokumentus ir atsiliepimus galima gauti adresu http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm.

tiesiogiai ir vienodai visoje ES1, siekiant pašalinti kliūtis, susijusias su teritoriniu autorių ir gretutinių teisių pobūdžiu, kurios šiuo metu trukdo taikyti esamas priemones ir pasiekti jomis numatytą suderinimo ir bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimo tikslą.² Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, atsirado teisinis pagrindas – SESV 118 straipsnis – kuriuo numatyta galimybė ES teisėkūros institucijoms sukurti „vienodą intelektinės nuosavybės teisių apsaugą visoje Sąjungoje, [...] kuriomis [būtų] nustatoma centralizuota leidimo suteikimo, koordinavimo ir priežiūros tvarka Sąjungos lygiu“. Iki šiol šiuo teisiniu pagrindu remtasi bendrajam Europos patentui sukurti ir šiuo metu vykdomai Bendrijos prekės ženklo reglamento peržiūrai atlikti. Šiuo teisiniu pagrindu galėtų būti pasiremta ir bendrai Europos autorių teisių sampratai sukurti.

Vertinant Informacinės visuomenės direktyvą taip pat turi būti atsižvelgta į naujus kūrinių naudojimo ir kūrimo būdus, taip pat į tai, ar direktyvos nuostatos pakankamai atspindi technologinius ir kultūrinius pokyčius. Europos Komisijai ėmusi iniciatyvos surengti viešas konsultacijas ES autorių teisių peržiūros klausimu, šie pokyčiai buvo išanalizuoti labai detalai – dėl to šios konsultacijos rezultatai galėtų būti laikomi esminiais Europos autorių teisių reformos orientyrais.

Tai, kad reforma neatidėliotina, aiškiai patvirtina itin aktyvus dalyvavimas konsultacijose: gauta virš 9 500 atsiliepimų; daugiau nei pusę jų pateikė atskiri galutiniai naudotojai / vartotojai.³ Ne vienos iniciatyvos ėmėsi susitelkusios suinteresuotosios šalys, kurios naudojosi nemokama atvirojo kodo programine įranga, kad pašalintų technines kliūtis per konsultacijų procesą⁴. Šiomis iniciatyvomis buvo skatinama diskusija, susijusi su Komisijos viešomis konsultacijomis, ir į jas atkreipiamas dėmesys. Komisija, rengdama konsultacijas ateityje, turėtų atsižvelgti į tai, kaip jomis prisidėta prie geriausios prieinamumo ir lengvo supratimo praktikos.

Komisijos konsultacijos autorių teisių reformos klausimu pateikia išsamų pasikeitusio autorių teisių skaitmeninėje eroje konteksto vaizdą ir atskleidžia aktualiausias problemas, kurias kasdien susidurdamos su autorių teisių nuostatomis patiria daugybė suinteresuotųjų šalių.

Nuo 2001 m. svarbios tapo interneto veikla grindžiamos paslaugos, pvz., tiesioginis vaizdo perdavimas, taigi atrodytų racionalu, kad vienas iš pagrindinių bendrosios skaitmeninės rinkos tikslų turėtų būti teritorinių apribojimų šalinimas ir skatinimas užtikrinti paslaugų prieinamumą visoje Europoje. Tokia pažanga gali būti laikoma neatskiriama nuo bendrosios skaitmeninės rinkos sampratos ir jai būdinga ir tai svarbus žingsnis siekiant puoselėti

¹ Kaip rodo Komisijos konsultacijų autorių teisių klausimu ataskaita, labai daug galutinių naudotojų / vartotojų mano, kad ES turėtų siekti sukurti bendrą ES autorių teisių sampratą. Šios nuomonės laikėsi ir dauguma įstaigose pateikiamos medžiagos naudotojų, taip pat akademinės bendruomenės narių ir labai daug autorių (Atsiliepimų per viešas konsultacijas ES autorių teisių peržiūros klausimu ataskaita (angl. *Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules*), MARKT GD, 2014 m., p. 89: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf). Neseniai Europos autorių teisių bendrija atviru laišku, kurį parėmė daug iškilų mokslininkų, paragino Komisijos narį G. Oettingerį įgyvendinti šį planą; žr. <http://www.ivir.nl/syscontent/pdfs/78.pdf>.

² „Autorių ir gretutinių teisių pritaikymas žinių ekonomikai“, Informacinės teisės institutas IVIR, 2006 m. (žr. pirmiau).

³ Komisijos MARKT GD parengta atsiliepimų į viešas konsultacijas ES autorių teisių taisyklių peržiūros klausimu ataskaita, 2014 m. liepos mėn., p. 5.

⁴ Tarp jų buvo, pvz., tokios iniciatyvos, kaip „Fix copyright!“, „Creators for Europe“ ir „Copywrongs.eu“.

inovacijas ir Europos verslo konkurencingumą. Pastarojo meto technologinė plėtra siejama su išaugusia kūrybine produkcija¹, tačiau kūrėjo atlyginimas vis labiau priklauso nuo jo derybinės pozicijos tariantis su interneto paslaugų teikėjais arba kitais tarpininkais, kurie padeda jų darbus padaryti pasiekiamais auditorijai. Todėl būtina vystyti teisinį kontekstą, kuriame kūrėjų derybinė pozicija jiems palaikant sutartinius santykius pagerėtų. Taip pat nepaprastai svarbu taikyti konkurencijai palankias priemones, pvz., užtikrinti žiniatinklio neutralumą ir skatinti naudoti atvirus formatus, kad konkuruojantys paslaugų teikėjai susidurtų su mažesnėmis patekimo į rinką kliūtimis ir būtų išvengta monopolio atsiradimo.

Internetu aktyviai naudojamasi visoje Sąjungoje, taigi susidarė padėtis, kad faktiškai visi dalyvauja su teisės autorių teise susijusioje veikloje. Taigi autorių teisių teisė atlieka svarbų vaidmenį kasdieniame daugumos ES piliečių gyvenime ir kaip tokia turėtų būti atnaujinta, kad atspindėtų visų naudotojų grupių reikmes. Tai reikalauja naujos teisių turėtojų interesų ir statistinio žmogaus galimybės dalyvauti veikloje, kuri labai svarbi jo socialiniam, kultūriniam ir ekonominiam gyvenimui ir kuri nepateko į autorių teisių teisės taikymo sritį pastarojoje technologinėje aplinkoje, pusiausvyros.

Geras šios suderinimo būtinybės pavyzdys – klausimas, kaip apsaugoti architektūros kūrinius viešosiose vietose ir ar reikia tai daryti. Anksčiau teisės aktais siekta apsaugos nuo netinkamo komercinio naudojimosi architektūros kūrinių juos atvaizduojant masinės gamybos atvirukuose ir jie nebūdavo taikomi statistiniam atostogaujančiam turistui, kuris nufotografavęs šiuos kūrinius ir atsispausdinęs nuotraukas jomis greičiausiai būtų pasidalijęs tik privačioje aplinkoje. Tačiau šiandien bet kuris atostogų atvykęs turistas gali padaryti skaitmeninę nuotrauką, įkelti ją į socialinės žiniasklaidos tinklavietę ir galbūt pats to nežinodamas padaryti ją prieinamą visai interneto bendruomenei. Atsižvelgiant į tai, kad šitaip daro jau milijonai europiečių, tampa aišku, jog autorių teisių teisė gali būti praktiška ir teisinga tik jei viešų pastatų ir skulptūrų atvaizdavimui netaikomos autorių teisių apsaugos nuostatos, kad neracionalia našta nebūtų apkrauta kasdienė veikla internete. Tai, kad skirtingose valstybėse narėse nepaprastai skiriasi vadinamosios panoramos laisvės išimties, pateiktos Informacinės visuomenės direktyvoje², įgyvendinimas, rodo, jog turi būti nustatyta Europos masto plačiai apibrėžta vartotojų teisė rodyti viešose vietose nuolat esančių kūrinių atvaizdus ir apie juos informuoti kitus.³

Panašiai, nors dėl žiniasklaidos konvergencijos labai pasikeitė vartotojų kūrybos, vartojimo ir sąveikos, būdai, šis didžiulis pasikeitimas neatspindėtas Europos Sąjungoje teisėje. Nežiūrint į tai, dėl šio pasikeitimo atsirado būtinybė autorių teisių išimtis suformuluoti taip, kad jos būtų technologiškai neutralesnės ir ateities požiūriu atsparesnės. Šiuo metu vos dažnesnis citavo būdų pagrindas yra garso ir vaizdo medžiaga. Pavyzdžiui, pagal įprastą teiginių ar emocijų

¹ „Kylantis dangus (2). Regioninis tyrimas: Vokietija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, Italija, Rusija, Ispanija“ (angl. *The Sky Is Rising (2), Regional Study: Germany, France, UK, Italy, Russia, Spain*), M. Masnick, M. Ho, 2013 m. Galima gauti adresu <https://www.techdirt.com/skyisrising2/> <https://www.documentcloud.org/documents/561023-the-sky-is-rising-2.html>.

² Direktyvos 2001/29/EB 5 straipsnio 3 dalies h punktas.

³ Mėginant apibrėžti skirtumą tarp komercinio ir nekomercinio naudojimo kyla naujų problemų interneto aplinkoje, kadangi vis daugiau vartotojų tuo pat metu yra ir kūrinių autoriai. Sąlygų nustatymas nekomerciniam naudojimui taikomų išimčių naudos atžvilgiu atgraso nuo inovatyvių atlyginimo schemų, pvz., mikromokėjimo, kurios gali būti gyvybiškai svarbios kūrėjams skirtiems naujiems verslo modeliams kurti, taikymo.

ilustravimo praktiką, šiuo tikslu naudojami animaciniai GIF formato vaizdai¹ – trumpos populiarių filmų, TV serialų ar sporto renginių ištraukos. Kad išimtys atitiktų savo paskirtį – saugotų saviraiškos laisvę ir laisvę į informaciją skaitmeninėje aplinkoje – jos neturi apsiriboti rašto pasauliu ir visapusiškai apimti audiovizualinę medžiagą, be to, jos turi būti suformuluotos pakankamai atvirai, kad galėtų būti taikomos galimoms naujoms kultūrinės raiškos formoms.

Šiai naujai skaitmeninei aplinkai taip pat būdinga tai, kad bibliotekos ir kitos kultūros paveldo įstaigos vis labiau kovoja, kad galėtų vykdyti savo misiją užtikrinti visuomenės interesą, susijusį su visuomenės švietimu ir kūrybinių išsaugojimu. Pateikta daug išvadų, jog taip bent iš dalies atsitiko todėl, kad pagal ES autorių teisių teisę joms neužtikrinama pakankama apsauga. Įrodyta, kad pagal Informacinės visuomenės direktyvą bibliotekoms pasirinktinai taikoma siaura išimtis nepakankama, kad jos galėtų skolinti e. knygas savo klientams. Nors nevaržoma prieiga prie knygų naudojantis bibliotekomis – nesvarbu, koks jų formatas² – teigiamai paveikė komercinę prekybą, nes taip prisidedama prie skaitymo kultūros, Europos bibliotekos susiduria su nereikalingais e. skolinimo galimybių apribojimais, pvz., būtina gauti prieigą prie skolinimo paslaugos riboto repertuaro atveju. Bibliotekos, priešingai, turėtų turėti galimybę individualiai įsigyti savo bendruomenei svarbiausias e. knygas ir skolinti jas savo klientams internetu.

Svarbi bibliotekų pavyzdžio pamoka yra tai, kad perėjimas nuo Informacinės visuomenės direktyvos įgyvendinimo prie jos vertinimo truko dešimtmetį, todėl negalime daryti prielaidos, kad būsimieji Europos Sąjungos teisės aktai žengs koją kojon su technologiniais pokyčiais. Realiai labiausiai tikėtina, kad teisės aktai atsiliks nuo šių pokyčių. Todėl būtini teisiniai pakeitimai, kad būtų galima prisiderinti prie netikėtų naujų kultūrinės raiškos formų. Šis lankstumas galėtų būti užtikrintas įvedus atvirą normą, kuri, vadovaujantis trijų pakopų testo taisykle, būtų taikoma išimčių ir apribojimų sąrašui. Pagrindinė problema, dėl kurios galėtų būti prieštaraujama atviros normos taikymui, yra tai, kad ji gali lemti skirtingus aiškinimus nacionaliniuose teismuose. Visgi ši problema galėtų būti išspręsta Europos Sąjungos teisės aktais, nustatant orientacines trijų pakopų testo aiškinimo taisykles³ ir toliau derinant ES autorių teisių sistemą.

¹ Šios praktikos paaiškinimas pateiktas adresu http://d-scholarship.pitt.edu/13531/1/LevinsonND_etdPitt2012_Revised072313-1.pdf; (p. 41–43).

² Žr. bibliotekose laikomų e. knygų tyrimą, kurį atliko skaitmeninio turinio platinimo bendrovė „OverDrive“ ir Amerikos bibliotekų asociacija (ALA) (angl. *Library eBook Survey*). Galima gauti adresu http://blogs.overdrive.com/files/2012/11/ALA_ODSurvey.pdf.

³ Remiantis trijų pakopų testu, apribojimai ir išimtys neturi būti aiškinami siaurai: visos išimtys ir apribojimai turi būti aiškinami atsižvelgiant į jų tikslą ir paskirtį. Žr. Maxo Plancko inovacijų ir konkurencijos instituto parengtą deklaraciją „Nuoseklus trijų pakopų testo aiškinimas autorių teisių teisės kontekste“ (angl. *A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law*), 2008 m. rugsėjis. Galima gauti adresu http://www.ip.mpg.de/en/pub/news/declaration_threestepstest.cfm.